

האכלת פסח לקטן

הרב יוסף שליט

הגמ' בדף פט. מקשה מדוע חמש חבורות שנתערבו פיסחיהן ובאחד מהם התברר שהיה מום, לא יכולים להביא פסח שני. הרי יכולים להביא קורבנות אחרים, ולהתנות שאם שלהם הקורבן הפסול אז מביאים לשם פסח, ואם שלהם היה הכשר ואינם חייבים בפסח שני אז יהיה שלמים?

ומיישבת הגמ' שלא יכולים להתנות תנאי זה, משום שצריכים לתת חזה ושוק של שלמים לאכילת כהן. ואם הכהן כבר הקריב פסח ויאכל החזה ושוק אז נמצא פסח נאכל שלא למנויו.

התוס' שואלים הרי יכול להביא כהן קטן ולתת לו את החזה ושוק? ומבואר בשאלתם שסברו התוס' שלכהן קטן אין בעיה לתת חזה ושוק של פסח.

ועונים תוס' שבאמת היה אפשר לתרץ כך, אלא שהגמ' הקשתה קושיא אחרת שאפשר למצוא כהן שלא הקריב פסח ויהיה מנוי בכל החבורות, ולא צריך להעמיד בכהן קטן.

והנה קשה מאוד להבין דברי התוס'. שכן מבואר בתוס' בפח. ד"ה שה לבית שהקשו: "ואם תאמר והיאך מאכיל פסח שלא למנויו נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמר בפ' חרש (יבמות דף קיד.) ואור"י דהתם ילפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אבל כה"ג דאיכא חנוך מצוה שרי".

ומבואר מדברי התוס', שההיתר לתת לכהן מבשר הפסח שלא נמנה עליו הוא רק משום מצות חינוך של אכילת פסח. אך לולי החינוך היינו אוסרים לתת לו פסח שלא נמנה עליו. וא"כ קשה מאוד מה ההר"א של תוס' בדף פט לתת לכהן קטן החזה ושוק, הרי הגמ' עוד לא העמידה שהכהן מחויב בפסח. וא"כ הרי אסור לתת לקטן פסח שלא נמנה עליו, הואיל ואין בזה מצוות חינוך?

ואין לתרץ שהתירו לתת לכהן כדי שיוכלו הישראלים הגדולים להקריב את הפסח מספק, שכן בזה שמביאים לו לאכול לא מעכב את מצות הפסח שלהם אלא רוצים להאכילו בקדשים ואם עובר באיסור של לא למנויו אז עדיף שלא יאכל הכהן כלל וכקושיתם בדף פח שאסור לתת לו אם לא נמנה?

עוד היה אפשר לתרץ שחשוב חינוך מצוה בעצם אכילת הפסח שני אף שאינו מנוי עליו. מאחר ואם היה מחויב היתה האכילה מעשה מצוה, אז גם במקום שלא מחויב חשוב חשוב חינוך למצוה.

אך נראה יותר שאין בזה מצוות חינוך אם הקטן כבר קיים פסח ראשון. ודבר זה מבואר במנחת חינוך מצוה ז בסופה שרצה להתיר לתת לקטן פסח שיצא ממחיצתו הואיל וקטן לא מוזהר על הלאו באכילתו ויקיים בזה מצות חינוך לאכילת פסח? ומתוך שם וז"ל: "אבל באמת נראה דאסור להאכילו ול"ד לשם דבאמת עיקר המצוה דחינוך הוא כדי שיורגל לעשות בגדלותו וע' חגיגה דחיגר אף שעתידי להתפשט לאו בר חינוך הוא גבי ראי' דדוק' אם אינו מחוסר אלא הגדלות ונפטור מחמת קטנות שייך חינוך אבל חיגר שאפילו הי' גדול הי' פטור אף שעתידי להתפשט מ"מ פטור ע"ש בגמרא א"כ מכ"ש הכא היאך שייך חינוך דבאמת בגדלות אסור לאכול פסח כזה ועובר בל"ת אף אם נאמר דיצא מ"מ עובר בלאו ואסור לאכול א"כ היאך שייך לחנכו". ומבואר שבאכילה שבגדלות לא היה בה מצוה לא שייך חינוך. וה"ה בדידן?

וראיתי ברע"א שהביא קושיא זו ויישב ע"פ דברי הפלתי בס' קא שהביא קושיא זו בשם המ"א ס' שמג ואך לא מצאתי שם ומבאר שדברי הגמרא לא מובנים מדוע אסרה הגמ' לכהן לאכול מהפסחים, הרי יש חמש קורבנות ורק אחד הוא פסח וא"כ יתבטל הפסול ברוב? אלא מבאר שהאיסור לאכול הוא רק מדרבנן שחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה. וא"כ האיסור לאכול החתיכה הוא רק מדרבנן וממילא בזה היינו נותנים לקטן בידים איסור פסח שלא למנויו שהתבטל, שכן באיסור דרבנן שיטת הרשב"א ביבמות קיד ד"ה ומיהו שמוותר לתת בידים. ובזה מיושבים דברי התוס'.

וע"פ העמדה זו מיישב שם רע"א קושייתו על הגמ' בצא. במי שמפקח גל אבנים ונמצא שם מת ולא ידוע אם האהיל עליו ונטמא או לא (כגון בגל משוך כמבואר בגמ') ומפורש שלא מביא פסח שני. והקשה רע"א למה לא יביא ויתנה שאם לא מחויב מתכוין לשלמים ואת החזה ושוק יתן לכהן קטן? ומבאר לפי העמדת הכרתי ה"ל שרק בסוגיין רצו לתת לקטן לפי שיש רוב קורבנות כשרים. אך באחד שנטמא הוי ספק איסור שלא למנויו ובזה יהי אסור לתת לקטן שכן מאכיל החזה ושוק שלא למנויו.

ונראה שיש להוסיף בזה מדברי מו"ז היהודה יעלה זצ"ל שהקשה (יור"ד שנו) קושיא עצומה על דברי תוס' ה"ל. שכן העמידו תוס' בתירוץ שנותנים החזה ושוק לכהן קטן ובזה מקימים מצות נתינה של חזה ושוק. והקשה דהרי מבואר בקידושין גג דורשת הגמ': "איש - איש חולק אפי' בעל מום, ואין הקטן חולק ואפי' תם". ומפורש שקטן לא חולק בקדשים. וא"כ איך העלו התוס' אפשרות שיתנו החזה ושוק לכהן קטן?

אך להעמדת הכרתי שכן הקורבנות חשובים כתרובת שיש בתוכה בשר של פסח, אפשר לתרץ שבאמת הואיל ולגדולים אסור לאכול החזה ושוק אינם שייכים בחלוקת הבשר, ולכן לא צריך לחלקו להם אלא ניתנים לקטן לאכילה.

והדברים מבוארים יותר ע"פ דברי הבית הלוי הידועים (ח"א סימן ב) שבאכילת קודשים אין שיעור של אכילת קדשים בכזית, משום שאין המצוה באכילה אלא שהקודשים יאכלו. וא"כ מבארת הגמ' שהואיל ולא יכולים הגדולים לאכול הבשר מחלקים אותו לקטנים כדי שתתקיים המצוה שהקדשים יאכלו.